

Marcin Żukowski

Niepaństwowa Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Białymstoku

Wydział Nauk Społecznych

Zakład Bezpieczeństwa Wewnętrznego

PROBLEMATYKA PRZESTĘPCZOŚCI NIELETNICH DZIEWCZĄT W OPINII MIESZKAŃCÓW BIAŁEGOSTOKU

Streszczenie

Zagadnienie przestępczości nieletnich dziewcząt przez wiele lat było w cieniu przestępczości populacji męskiej. Ostatnie lata przyniosły jednak wzrost przestępczości nieletnich dziewcząt, zwłaszcza, że liczba przestępstw, popełnianych przez nieletnie dziewczęta, głównie w kategorii tzw. przestępstw gwałtownych rośnie szybciej niż liczba tych przestępstw dokonywanych przez nieletnich chłopców. W badaniach zastosowano metodę ankiety. Problem badawczy zamykał się w pytaniu: Jak mieszkańcy Białegostoku postrzegają przestępczość nieletnich dziewcząt? Okazało się, że respondenci zauważają tendencję wzrostową, a wpływają na taką sytuację alkoholizm w rodzinie, przemoc oraz brak zainteresowania dzieckiem ze strony rodziców lub opiekunów. Nie bez znaczenia jest też patogeniczny wpływ rówieśników. Za najbardziej naganne społecznie i obyczajowo uznano oferowanie czynności seksualnych w zamian za korzyści materialne oraz handel narkotykami i dopalaczami. W zapobieganiu przestępczości nieletnich dziewcząt, główną rolę powinni odgrywać rodzice. System karania nieletnich dziewcząt, według opinii ankietowanych, powinien zostać zaostrzony.

Słowa kluczowe: przestępczość nieletnich • przestępczość nieletnich dziewcząt

THE PROBLEM OF JUVENILE DELINQUENCY OF GIRLS IN THE OPINION OF THE RESIDENTS OF BIAŁYSTOK

Abstract

The issue of juvenile girls' crime for many years has been in the shadow of the crime among the male population. However, recent years have seen an increase in the delinquency of juvenile girls, especially that the number of crimes perpetrated by under-age girls, mainly so-called violent crimes, is rising faster than the number of these crimes committed by juvenile boys. The research was conducted by means of a questionnaire and covered one question: How do the inhabitants of Białystok perceive the crime of underage girls? It turned out that the respondents noticed an upward trend, which is influenced by alcoholism in the family, violence and lack of interest in the child on the part of parents or guardians. The pathogenic influence of peers is also significant. The exchange of sex for material benefits together with drug and legal-highs trafficking are considered to be the most socially and morally reprehensible. Parents should play a central role in the prevention of juvenile delinquency among girls. According to the respondents, the system of punishing juvenile offenders should be tightened.

Keywords: juvenile delinquency • crime of juvenile girls

Wprowadzenie

Z badań i statystyk polskiej Policji wynika, że przestępczość nieletnich ma tendencję wzrostową. Coraz częściej są popełniane czyny o największym ciężarze gatunkowym, niebezpieczne dla życia i zdrowia ludzkiego, takie jak: uszkodzenia ciała, bójki oraz ciężkie pobicia, zgwałcenia, kradzieże i wymuszenia rozbójnicze¹. Przestępczość młodych ludzi determinują głównie:

- chęć zdobycia pieniędzy lub innych korzyści materialnych,
- chęć imponowania innym,
- namowa rówieśników albo osób dorosłych,
- chęć zajęcia wysokiej pozycji w hierarchii grup nieformalnych,

---

¹ *Przestępczość nieletnich*, [Dostęp: 12.01.2017], <<http://www.nauki-spoeczne.info/przestepczosc-nieletnich>>.

- powielanie wzorców i destrukcyjnych zachowań, które mają źródło w domu rodzinnym lub lansowanych w mediach scen przemocy, okrucieństwa, agresji, gwałtu,
- poczucie bezkarności za wcześniej popełnione czyny, poszukiwanie akceptacji w środowisku patogennym, przez niemogących znaleźć oparcia oraz poczucia względnego bezpieczeństwa u rodziców i opiekunów².

Zagadnienie przestępczości nieletnich dziewcząt przez wiele lat było w cieniu przestępczości populacji męskiej. Ostatnie lata przyniosły jednak wzrost przestępczości nieletnich dziewcząt (Tabela 1). Zwłaszcza, że liczba i gatunek przestępstw, popełnianych przez nieletnie dziewczęta, głównie w kategorii tzw. przestępstw gwałtownych, ciężkich, rośnie znacznie szybciej niż liczba tych przestępstw dokonywanych przez nieletnich chłopców³.

Najlepszym miejscem do popełniania przestępczej działalności przez nieletnie jest duże miasto – anonimowe, pełne supermarketów, parków, zaułków, podłych barów, dużych parkingów, pustostanów, ciemnych bram, dużych stadionów. Dostępne wskaźniki przestępczości nieletnich są bardzo wysokie w dużych skupiskach miejskich. W dużych miastach nakładają się czynniki, które sprzyjają powstawaniu przestępczości nieletnich. Duże miasta zapewniają poczucie całkowitej anonimowości, co przekłada się na znaczne rozluźnienie się więzi międzyludzkiej. Poczucie zupełnej bezkarności i dokonywane akty wandalizmu takie impulsy tylko wzmacniają⁴.

W dużych polskich miastach zawsze istniały, i nadal istnieją dzielnice o starej zabudowie, często zamieszkałe przez społeczność patologiczną, powstającą z powodu bezrobocia lub na przykład alkoholizmu. W niemal każdym mieście na całym świecie takie dzielnice są naznaczone jako tzw. niebezpieczne. Ma je Nowy Jork, Pekin, Warszawa i Białystok (niegdyś były to Bojary).

² M. Grzejszczak, *Agresja – problem współczesnej młodzieży*. Materiały szkoleniowe, Bełchatów 2009, s. 25.

³ K. Biel, *Przestępczość dziewcząt. Rodzaje i uwarunkowania*, Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna Ignatianum, Wydawnictwo WAM, Kraków 2008, s. 18. ISBN 978-83-7505-170-4, 978-83-89631-91-6.

⁴ M. Błaszczyk, *Spoleczne uwarunkowania przestępczości nieletnich*, [Dostęp: 06.02.2017], <http://www.kurator.org.pl/pliki/opracowania/Spoleczne_uwarunkowania_przestepczosci_nieletnich.pdf>.

Tabela 1. Liczba kobiet w wieku do 16 lat oraz w wieku 17-20 lat podejrzanych o przestępstwa w Polsce w latach 2004–2012¹⁸.

Kwalifikacja prawna czynu	2004		2005		2006		2007		2008		2009		2010		2011		2012	
	do 16	17 – 20	do 16	17–20	do 16	17–20	do 16	17–20	do 16	17–20	do 16	17–20	do 16	17–20	do 16	17–20	do 16	17–20
Zabójstwo	6	15	2	5	3	9	3	8	0	5	7	4	5	10	3	7	2	5
Bójka lub pobicie	632	250	662	279	843	278	1 021	314	1 206	292	1 208	269	1 203	240	994	233	945	222
Zgwałcenie	4	-	1	-	3	-	8	1	-	2	-	4	-	4	5	2	1	1
Groźba karalna	642	184	716	156	885	183	982	166	1.035	162	991	144	910	122	1044	114	826	104
Przestępstwa rozbójnicze	953	901	407	242	342	188	417	204	391	143	362	151	359	118	370	147	350	113
Wszystkie przestępstwa kryminalne	4 539	3 657	4 895	3 692	5 452	3 650	6 022	3 524	6 582	3 323	6 948	3 182	7 353	3 196	7 317	3 202	6 514	3 163

¹⁸ [Dostęp: 06.02.2017], <<http://www.statystyka.policja.pl/st/raporty/roczne-raporty-statyst>>; [Dostęp: 14.12.2017], <<http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przestepczosc-kobiet/50869,Przestepczosc-kobiet.html>>.

Statystyki kryminalne Policji faktycznie odnotowują w takich dzielnicach drastyczny wręcz wzrost przestępczości nieletnich, ale występuje tam również szereg innych zjawisk jak prostytutka, handel narkotykami, wojny gangów. Bezrobocie, złe warunki życia i środowiska, bieda i izolacja są podłożem do powstawania na tych terenach tzw. „wspólnot rozpaczy”. Właśnie wśród tych specyficznych społeczności najłatwiej zawiązują się grupy nieletnich, zorientowane głównie na przestępczość⁵.

O przejawach agresji nieletnich dziewcząt informują na bieżąco media, podkreślając nasilającą się brutalność i bezwzględność w dokonywaniu przez nie przestępstw, dotąd typowych jedynie dla nieletnich chłopców. Wzrost przestępczości nieletnich dziewcząt oraz obniżanie się ich wieku, stanowi wyzwanie dla kryminologów, psychologów i pedagogów. Trudno bowiem o zahamowanie tego niepokojącego zjawiska⁶.

Determinanty przestępczości nieletnich dziewcząt

Tak samo, jak ich rówieśnicy chłopcy, dziewczęta kradną, włamują się do mieszkań, samochodów, uczestniczą w rozbojach, ciężkich pobiciach – często z użyciem noża. Są odpowiedzialne za czyny karalne przeciwko życiu i zdrowiu, powodują uszkodzenie ciała, biorą czynny udział w pobiciach, gwałtach oraz zabójstwach (często z wielkim okrucieństwem). Podobnie jak chłopcy – nieletnie dziewczęta widywane są z papierosem, puszką piwa, butelką wódki w dłoni, tak samo jak ich koledzy sięgają po narkotyki i dopalacze. Nastolatki biją rówieśników, ubliżają nauczycielom i kradną. Często działają wspólnie z koleżankami, ale bywa, że na rozbój idą również z chłopcami.

Dziewczęta bywają też przywódczyniami grup przestępczych, organizują i odpowiadają za realizację zaplanowanych działań przestępczych. Są w tym sprawniejsze niż ich rówieśnicy – chłopcy. W swoich grupach przestępczych są nazywane laskami, kociakami lub po prostu kobietami. W gangach męskich najwyższą pozycję zawsze zajmuje dziewczyna przywódca, która wie wszyst-

---

⁵ Tamże.

⁶ Tamże, s. 15.

ko o innych członkach grupy oraz relacjach, jakie między nimi panują. Niejedna z nich jest pewnego rodzaju żywą maskotką, a jej zadaniem jest wyłącznie dbanie o swój ładny, atrakcyjny wygląd, tylko po to, by chłopcy mogli w sposób prowokacyjny pokazywać się z nimi w towarzystwie. W przestępczych grupach nieletnich są dziewczęta, które upodabniają się do chłopców. Ubierają się jak oni, gołą włosy, noszą ciężkie buty, by „skopać delikwenta” podczas bójki. Są silne i bardzo często wykorzystuje się je do zastraszania i bicia innych dziewcząt. Zasadniczą cechą dziewcząt działających w grupach przestępczych jest bezwzględna lojalność w stosunku do innych członków grupy. Bardzo rzadko zdarza się, aby któraś z dziewcząt wydała przed sądem własnych kolegów lub koleżanki⁷.

Przemoc fizyczna, zarówno u nieletnich dziewcząt, jak i u chłopców to najłatwiej rozpoznawalna forma agresji, będącej gwałtownym sposobem okazywania wszelkiego rodzaju niechęci, złości, szeregu innych negatywnych emocji skierowanych przeciwko innej osobie. Przemoc może być dla nich środkiem do osiągnięcia celu (zabrać telefon komórkowy, pieniądze) bądź objawiać się bez konkretnego powodu. U dziewcząt, mających konflikt z prawem, może to nawet oznaczać przyjemność w zadawaniu bólu – fizycznego oraz emocjonalnego⁸.

Sprawczynie agresji winą obarczają swoje ofiary, a własne zachowanie uzasadniają tym, że ofiara:

- wypowiedziała pod ich adresem niewłaściwy komentarz,
- czyniła uwagi, krytykujące ich strój, wygląd, zachowanie,
- „głupio” się uśmiechała na ich widok,
- patrzyła w ich stronę, „mierzyła ich spod byka”,
- była wobec nich wredna,
- niewłaściwie odpowiadała na zadane pytanie,
- kontaktowała się z chłopakiem, który im się właśnie podoba,

⁷ B. Hołyst, *Psychologia kryminalistyczna*, LexisNexis, Warszawa 2005, s. 142. ISBN 9788376201399.

⁸ B. Winczewska, *Agresja wśród dziewczyn – raport*, [Dostęp: 06.02. 2017], <<https://www.portal-oswiatowy.pl/organizacja-zajec-szkolnych/agresja-wsrod-dziewczyn-raport-9610.html>>.

- odmawiała spełnienia ich próśb (a w zasadzie poleceń)⁹.

Stosowanie przemocy fizycznej przez nieletnie dziewczęta jest sposobem na rozwiązywanie konfliktów pomiędzy grupami. Dziewczyny biją się również pomiędzy sobą i biją innych, organizują regularne bitwy, ustawki – bardzo podobne do tych, które organizują pseudokibice. Bywa, że zachowują się zupełnie tak, jak stadionowi chuligani, którzy szukają lub prowokują okazje, po to, by „wyżyć się” na całkiem przypadkowym przeciwniku¹⁰.

Nieletnie dziewczęta, które popełniają czyny karalne prezentują zachowania w postaci szybszej irytacji – czyli są bardziej skłonne do wybuchu, nawet przy nieznacznym stopniu rozdrażnienia. To natomiast powoduje nagłą porywczosć, drażliwość, zrzędlivość albo i grubiaństwo. Nieletnie przestępczynie dziewczęta dużo łatwiej i dłużej żywią urazy, ich postawy są nacechowane krytycznym stosunkiem do wszystkich i do wszystkiego, targa nimi zazdrość i nienawiść, które wypływają z ogólnego rozgoryczenia oraz gniewu na cały świat – za rzeczywiste czy też urojone krzywdy¹¹.

Główne stereotypy na temat powodów przestępczości nieletnich dziewcząt:

- pochodzą z rodzin niepełnych – a wychowywane są przeważnie przez samotne matki albo babcie,
- rodzice dziewcząt są gorzej wykształceni – najczęściej mają wykształcenie zawodowe,
- rodzice często są bezrobotni,
- w rodzinach występuje problem niekorzystnych postaw wychowawczych rodziców – niewydolność wychowawcza, brak konsekwencji w wychowaniu, zdecydowanie negatywna opinia o ojcu dziewczyny,
- nadużywanie alkoholu przez ojców, stosowanie agresji wobec swoich dzieci oraz partnerek życiowych. Zdecydowanie najgorzej jest w rodzinach, w których nieletnie są wychowywane przez ojczymów,

⁹ Tamże.

¹⁰ Tamże.

¹¹ A. Roszkowska, J. Kucharewicz, *Zachowania agresywne dziewcząt i chłopców popełniających czyny karalne*, „Chowanna” 2007/1, s. 25-38. ISSN 0137-706X.

- u niektórych nieletnich obserwuje się kumulację negatywnych cech prezentowanych przez rodziców i rodzeństwo,
- nieletnie osiągają przeciętne lub słabe wyniki w nauce, a sporo z nich – bo około 7% nie chodzi do szkoły, nie korzysta z innych form nauki lub uzawodowienia, nie ma przy tym w żaden sposób zagospodarowanego wolnego czasu i nie uczęszcza na żadne zajęcia pozalekcyjne¹².

Ustalono, że znacznie więcej dziewcząt aspołecznych niż nieaspołecznych jest wykorzystywanych seksualnie, a dziewczyna, która jest najpierw ofiarą, staje się z czasem napastnikiem – czyli sprawcą podobnej lub innej przemocy¹³.

Z badań wynika, że dziewczęta nie są mniej agresywne niż chłopcy, ale w nieco inny sposób agresję wyrażają – np. w formie pośredniej – obmawiając inne osoby, wykluczając je z grupy, poniżając. Dziewczyny ze swoich agresywnych zachowań czynią swój specyficzny styl życia, chcąc pokazać jak bardzo są przebojowe. Znamienne jest to, że one najczęściej nie biorą aktywnego udziału w zdarzeniu, lecz występują jako liderki i prowokatorki¹⁴.

Przyczyną nasilania się dziewczęcej agresji są także przemiany kulturowe, wynikające z procesów globalizacyjnych świata skoncentrowanego i nastawionego na rywalizację. Dzisiejsza dziewczyna lub młoda kobieta stale musi walczyć o własną pozycję w społeczeństwie, a ta walka zaczyna się bardzo wcześnie. Z tego powodu dziewczyny naśladują męskie, agresywne zachowania, by znaleźć odpowiednią pozycję w grupie, w szerszym środowisku. Agresja to także forma radzenia sobie z własnym zagubieniem i poczuciem niskiej wartości. Gdy brakuje ciepła i wsparcia rodzinnego, najlepszą metodą obrony przed całym złem tego świata staje się, jak zwykle atak¹⁵.

---

¹² J. Czabała, E. Zasepa, *Psychologia kliniczna okresu dzieciństwa i adolescencji*, Akademia Pedagogiki Specjalnej, Warszawa 2006, s. 218.

¹³ A. Bałandynowicz, *Seksualność, kontrola, styl życia a skłonność kobiet do popełniania przestępstw*, Wydawnictwo WSH-E, Łódź 2007, s. 20-30.

¹⁴ *Bija, dręczą, prowokują. Rośnie agresja wśród nastolatków*, [Dostęp: 06.02.2017], [Dokument elektroniczny], <<http://www.nto.pl/wiadomosci/opolskie/art/4581897,bija-drecza-prowokuja-rosnie-agresja-wsrod-nastolatkow,id,t.html>>.

¹⁵ Tamże.

Jako przyczyny wykolejenia same nieletnie wymieniają: negatywny wpływ domów rodzinnych – głównie brak opieki i kontroli w rozbitej rodzinie, złe relacje z macochami, ojczymami, przyjaciółmi rodziców, wychowywanie się „przez ulicę” i kolegów, nawiązywanie destrukcyjnych znajomości, popełnianie przestępstw różnego kalibru podczas wagarów, ucieczek z domu, „gigantów”, mających podłoże w konfliktach rodzinnych¹⁶.

Na drogę przestępczości wkraczają także nieletnie, wychowane w tzw. „dobrych domach”, gdy rodzice zajęci karierą, zapominają, że mają dzieci. Wychowane w takich rodzinach nieletnie, posiadając wszystko oprócz miłości rodzicielskiej, wsparcia, zainteresowania się ich problemami, ciepła rodzinnego, szukają akceptacji i zrozumienia w destrukcyjnych grupach nieformalnych – by zrekompensować sobie braki wypływające z własnego domu. W takich grupach i gangach zachowują się identycznie jak ich rówieśnice z rodzin patologicznych.

Badania własne

Celem badań nad przestępczością nieletnich dziewcząt było rozwiązanie problemu badawczego zamykającego się w pytaniu: Jak mieszkańcy Białegostoku postrzegają przestępczość nieletnich dziewcząt?

W badaniach posłużono się sondażem diagnostycznym, jako narzędzie wykorzystując kwestionariusz ankiety¹⁷. Ankietowanie przeprowadzono w dniach 1.02.2017 – 20.02.2017 r. wśród 32 dorosłych mieszkańców Białegostoku.

---

¹⁶ S. Szelhaus, Z. Baucz-Straszewicz, *Młodociani recydywiści: wyniki badań 100 młodocianych recydywistów*, „Archiwum Kryminologii” 1960/1, s. 165–213. ISSN 0066-6890.

¹⁷ Badania w ramach pracy licencjackiej zostały przeprowadzone pod kierunkiem dra Wiesława Smolskiego.

Tabela 2. Dane ankietowanych

Cecha	Liczebność grupy	Procent badanych
Płeć		
Kobieta	17	53,1
Mężczyzna	15	46,9
Razem	32	100,0
Wiek		
18-30	7	21,9
31-45	13	40,6
46-60	12	37,5
Razem	32	100,0
Wykształcenie		
Zawodowe	7	21,9
Średnie	13	40,6
Wyższe	12	37,5
Razem	32	100,0

Źródło: badania własne.

Wśród respondentów niewielką przewagę miały kobiety (53,1%). Ponad 1/3 ankietowanych (40,6%) była w wieku 31 – 45 lat. Druga grupa wiekowa 46 – 60 lat liczyła 12 osób tj. 37,5% ogółu ankietowanych. Grupa 13 osób (40,6%) legitymowała się wykształceniem średnim, wyższym 12 osób (37,5%), a siedmiu respondentów miało wykształcenie zawodowe (21,9%).

Tabela 3. Występowanie przestępczości nieletnich dziewcząt na terenie Białegostoku wg ankietowanych

Lp.	Odpowiedzi	Liczba wskazań	Procent
1	Tak	19	59,3%
2	Nie	5	15,6%
3	Nie wiem	8	25,0%
	Razem	32	100,0%

Źródło: badania własne.

Okolo 60% ankietowanych uważa, że na terenie Białegostoku występuje przestępczość nieletnich dziewcząt. 15,6% respondentów jest przeciwnego zdania, a ¼ nie wie czy tak jest.

Tabela 4. Tendencja zjawiska przestępczości nieletnich dziewcząt na terenie Białegostoku wg ankietowanych

Lp.	Odpowiedzi	Liczba wskazań	Procent
1	Wzrostowa	17	53,1
2	Malejąca	2	6,2
3	Na tym samym poziomie	4	12,5
4	Nie wiem	9	28,1
	Razem	32	100,0

Źródło: badania własne.

53,1% grupy ankietowanych mieszkańców Białegostoku jest zdania, iż przestępczość nieletnich dziewcząt ma tendencję wzrostową. Jednocześnie około 30% respondentów nie wie jaki jest poziom aktualnego trendu. Część grupy (12,5%) przyjmuje, że przestępczość nieletnich dziewcząt pozostaje na tym samym poziomie, ale niewielka liczba optymistycznie wskazuje tendencję malejącą (6,2%).

W kolejnych pytaniach respondent mógł wskazać trzy odpowiedzi. Nie wszyscy skorzystali z tej możliwości i niektórzy badani zaznaczali tylko dwie lub jedną odpowiedź. Stąd w obliczeniach, przy każdej kategorii odpowiedzi, obliczano udział procentowy wskazań na 100% respondentów, czyli całą 32-osobową grupę.

Tabela 5. Czynniki destrukcyjne środowiska rodzinnego wg ankietowanych

Lp.	Odpowiedzi	Liczba wskazań	Procent
		Liczba ankietowanych = 32 = 100%	
1	Alkoholizm w rodzinie	14	43,6%
2	Bieda	9	28,1%

Lp.	Odpowiedzi	Liczba wskazań	Procent
		Liczba ankietowanych = 32 = 100%	
3	Przemoc	12	37,5%
4	Brak miłości	11	34,4%
5	Przestępczość rodziców	6	18,6%
6	Brak zainteresowania dzieckiem ze strony rodziców lub opiekunów	12	37,5%
7	Wygórowane ambicje rodziców	7	21,9%
8	Wielodzietność	3	9,4%
9	Rozpad rodziny	4	12,5%
10	Brak odpowiedniego wzorca	11	34,4%

Źródło: badania własne.

Najwięcej ankietowanych jako destrukcyjny czynnik środowiska rodzinnego wskazało alkoholizm w rodzinie (43,6%). Na drugim miejscu znalazły się przemoc i brak zainteresowania dzieckiem (po 37,5% wskazań). Również na podobnej pozycji znalazły się brak miłości i brak odpowiedniego wzorca (po 34,4% zaznaczeń). Na dalszych miejscach wystąpiły: bieda (28,1%), wygórowane ambicje rodziców (21,9%), przestępczość rodziców (18,6%) i rozpad rodziny (12,5%). Poniżej dziesięciu procent wskazań miała wielodzietność (9,4%).

Jest to interesujący ranking ze względu na kilka elementów. Przede wszystkim należy zauważyć, że na wysokim miejscu znalazły się: brak zainteresowania dzieckiem, brak miłości i brak odpowiedniego wzorca. Z typowych patologii wysoko uplasował się alkoholizm, przemoc i bieda, ale już przestępczość rodziców okazała się niezbyt godna zainteresowania respondentów. Nie przypisali oni również zbyt dużego znaczenia rozpadowi rodziny, który zebrał prawie dwa razy mniej wskazań niż wygórowane ambicje rodziców. Zatem okazuje się, że dla respondentów większą wagę ma dobra atmosfera w domu, dbałość o dziecko, wzo-

rzec osobowy niż pojawiająca się w rodzinie przestępczość lub rozstanie rodziców.

Tabela 6. Czynniki destrukcyjne środowiska szkolnego wg ankietowanych

Lp.	Odpowiedzi	Liczba wskazań	Procent
		Liczba ankietowanych = 32 = 100%	
1	Niepowodzenia szkolne	13	40,6
2	Przemoc szkolna	11	34,4
3	Wpływ rówieśników	18	56,3
4	Używki, narkotyki	17	53,1
5	Demoralizacja	12	37,5
6	Niezorganizowany czas wolny	13	40,6

Źródło: badania własne.

Środowisko szkolne dla młodocianych jest niezwykle ważne. To w szkole mają kontakt zarówno z dobrymi jak i ze złymi wzorcami. Wyniki badania można przedstawić w postaci katalogu odpowiedzi złożonego w kolejności malejącej następująco:

1. wpływ rówieśników,
2. używki, narkotyki,
3. niezorganizowany wolny czas i niepowodzenia szkolne,
4. demoralizacja,
5. przemoc szkolna.

Największe znaczenie badani przypisali wpływowi rówieśników (56,3%), na drugim miejscu wskazano używki i narkotyki (53,1%). Niezorganizowany wolny czas i niepowodzenia szkolne uplasowały się na trzecim miejscu (40,6%), przyjmując w ten sposób pewną korelację i łącząc się z następną w kolejności demoralizacją (37,5%). I na ostatnim miejscu znalazła się przemoc szkolna (34,4%).

Taki układ czynników destrukcyjnych środowiska szkolnego wynikający ze wskazań respondentów prowadzi do pokazania

pewnego cyklu w życiu nieletnich. Wpływ rówieśników ma związek ze stosowaniem używek. Stan ten nasila się w przypadku niezorganizowanego wolnego czasu i niepowodzeń szkolnych, co pomału przy dodatkowych czynnikach destrukcyjnych ze strony środowiska rodzinnego, prowadzi do demoralizacji i przemocy szkolnej.

Tabela 7. Czynniki destrukcyjne środowiska rówieśniczego wg ankietowanych

Lp.	Odpowiedzi	Liczba wskazań	Procent
		Liczba ankietowanych = 32 = 100%	
1	Alkohol, narkotyki	21	65,6%
2	Kompleksy	12	37,5%
3	Moda	11	34,4%
4	Rywalizacja	8	25,0%
5	Ciekawość	5	15,6%
6	Brak opieki	17	53,1%
7	Wpływ rówieśników z grup nieformalnych	6	18,6%
8	Wyznawanie innych zasad	5	15,6%
9	Brak zrozumienia	4	12,5%

Źródło: badania własne.

Za główny czynnik destrukcyjny środowiska rówieśniczego został uznany alkohol i narkotyki (65,6%), czyli używki, które również wśród czynników środowiska szkolnego uplasowały się bardzo wysoko. Na drugim miejscu ankietowani umieścili brak opieki (53,1%) co można złożyć z brakiem zainteresowania ze strony rodziców, występującego w czynnikach destrukcyjnych środowiska rodzinnego – na drugim miejscu w rankingu wskazań.

Dopiero na trzecim miejscu pojawiają się czynniki typowe dla okresu nieletniości – kompleksy (37,5%), moda (34,4%) i rywalizacja (25,0%). Pozostałe czynniki destrukcyjne środowiska rówieśniczego nie osiągnęły 20% wskazań.

Tabela 8. Determinanty przestępczości wg ankietowanych

Lp.	Odpowiedzi	Liczba wskazań	Procent
		Liczba ankietowanych = 32 = 100%	
1	Środowisko rówieśnicze	21	65,6%
2	Środowisko rodzinne	8	25,0%
3	Środowisko szkolne	14	43,8%
4	Sytuacja społeczno-ekonomiczna	7	21,9%
5	Środki masowego przekazu	12	37,5%
6	Religia	2	6,3%

Źródło: badania własne.

Grupa ankietowanych osób uważa, że największe znaczenie jako determinant przestępczości ma środowisko rówieśnicze (65,6%). Na drugim miejscu znalazło się środowisko szkolne (43,8%) a na trzecim środki masowego przekazu (37,5%). Znacznie mniejsze znaczenie badani przywiązują do środowiska rodzinnego (25%) i sytuacji społeczno-ekonomicznej (21,9%), a w najmniejszym stopniu jako determinant przestępczości uznają religię (6,3%).

Wydaje się, że taki rozkład wskazań jest silnie związany ze strukturą wiekową badanej grupy. Ponad $\frac{3}{4}$ respondentów to osoby w wieku ponad 31 lat, a więc z pewnością wiele z nich ma już swoją rodzinę i być może nastoletnie dzieci. Stąd może też wynikać przerzucanie odpowiedzialności głównie na środowisko rówieśnicze i szkolne.

Tabela 9. Zachowania dziewcząt najczęściej występujące oraz uznane za naganne wg ankietowanych

Lp.	Odpowiedzi	Występujące		Naganne	
		Liczba wskazań	Procent	Liczba wskazań	Procent
		Liczba ankietowanych = 32 = 100%			
1	Groźenie słowne innym osobom	9	28,1%	1	3,1%
2	Potrącanie, popychanie, przewracanie innych osób	2	6,2%	1	3,1%
3	Bójki z kolegami lub koleżankami	4	12,5%	2	6,2%
4	Obrażanie, używanie przekleństw w stosunku do nauczycieli	5	15,6%	5	15,6%
6	Celowe niszczenie przedmiotów należących do innej osoby	4	12,5%	2	6,2%
8	Pobicie kogoś przez całą grupę	3	9,3%	2	6,2%
10	Groźenie niebezpiecznymi przedmiotami	3	9,3%	2	6,2%
11	Zachowania prostytucyjne	12	37,5%	13	40,6%
12	Porzucanie lub uśmiercanie nowo narodzonych dzieci w przypadku ciąży	2	6,2%	3	9,3%
13	Handel narkotykami i dopalaczami	1	3,1%	6	18,7%
14	Zażywanie narkotyków lub dopalaczy	8	25,0%	5	15,6%
15	Wszczywanie burd i agresywne zachowania w miejscach publicznych	4	12,5%	5	15,6%

Lp.	Odpowiedzi	Występujące		Naganne	
		Liczba wskazań	Procent	Liczba wskazań	Procent
		Liczba ankietowanych = 32 = 100%			
16	Rozbój, wymuszenie rozbójnicze i kradzież rozbójnicza	4	12,5%	3	9,3%
17	Udział w bójce lub pobiciu	4	12,5%	2	6,2%
18	Kradzież cudzej rzeczy i kradzież z włamaniem	4	12,5%	6	18,7%
19	Przestępczość „zabawowa”, o cechach wandalizmu i chuligaństwa	3	9,3%	3	9,3%
20	Alkoholizm	5	15,6%	3	9,3%
21	Przestępstwa przeciwko życiu	—	—	8	25,0%

Źródło: badania własne.

Ankietowani wskazali, że najczęściej u nieletnich dziewcząt występują zachowania prostytucyjne (37,5% zaznaczeń) oraz groźenie słowne innym osobom (28,1%). 25% badanych uważa, że dziewczęta zażywają narkotyki. Na poziomie 12%-15 % wskazań zostały oszacowane: bójki z kolegami lub koleżankami, celowe niszczenie przedmiotów należących do innej osoby, wszczynanie burd i agresywne zachowania w miejscach publicznych, przestępstwa rozbójnicze, przestępstwa przeciwko mieniu, udział w bójce lub pobiciu, obrażanie nauczycieli i alkoholizm.

Z kolei katalog zachowań uznanych przez ankietowanych za n a g a n n e przedstawia się nieco inaczej. Tutaj też na pierwszym miejscu występują zachowania prostytucyjne, ale z większą liczbą zaznaczeń (40,6%). Jako drugie występują przestępstwa przeciwko życiu (25%), a jako trzecie uplasowały się handel narkotykami i dopalaczami (18,7%) oraz z taką samą liczbą wskazań przestępstwa przeciwko mieniu. Dalej silnie naganne są trzy zachowania: obrażanie nauczycieli, zażywanie narkotyków i wszczy-

nanie burd w miejscach publicznych. Pozostałe zachowania respondentów jako naganne typowali na poziomie poniżej 10%.

Tylko dwa typy zachowań występujących i uznawanych za naganne zostały ocenione w takiej samej liczbie wskazań: obrażanie nauczycieli (15,6%) oraz przestępczość „zabawowa” (9,3%). Pozostałe zachowania różniły się liczbą wskazań. Różnice te były znaczne lub niewielkie, ale pokazują odmienne podejście ankietowanych do różnych form zachowania nieletnich dziewcząt. I tak, groźenie słowne zauważa 28,1% badanych ale już jako naganne ocenia tylko 3,1%. Handel narkotykami jako występujący otrzymał 3,1% wskazań, a jako naganne aż 18,7%. Zażywanie narkotyków i dopalaczy jako występujące miało 25% wskazań, zaś jako naganne 15,6%. Występowanie alkoholizmu zauważa 15,6% badanych osób, ale za naganne uznaje 9,3% korespondentów.

Tabela 10. Podmioty zapobiegające przestępczości wg ankietowanych

Lp.	Odpowiedzi	Liczba wskazań	Procent
		Liczba ankietowanych = 32 = 100%	
1	Władza ustawodawcza	7	21,9%
2	Rodzice i opiekunowie	20	62,5%
3	Szkoła	5	15,6%
4	Policja	13	40,6%
5	Ośrodki szkolno-wychowawcze	1	3,1%
6	Sądownictwo	2	6,3%
7	Instytucje administracji rządowej	1	3,1%
8	Organizacje pozarządowe	1	3,1%
9	Poradnie psychologiczno-pedagogiczne	4	12,5%
10	Miejskie ośrodki pomocy społecznej	0	0
11	Miejskie i powiatowe centra pomocy rodzinie	2	6,3%

Źródło: badania własne.

Za podmioty zapobiegające przestępczości grupa badanych (62,5%) uznała rodziców lub opiekunów. Na drugim miejscu wskazano Policję (40,6%), a na trzecim władzę ustawodawczą (21,9%). Szkoła jako podmiot zapobiegający przestępczości osiągnęła 15,5% zaznaczeń, następnie poradnie psychologiczno-pedagogiczne. Inne podmioty zawarte w katalogu odpowiedzi miały znikome liczby wskazań.

Tabela 11. Sposoby przeciwdziałania przestępczości nieletnich dziewcząt według ankietowanych

Lp.	Odpowiedzi	Liczba wskazań	Procent
		Liczba ankietowanych = 32 = 100%	
1	Prewencyjne pogadanki przedstawicieli Policji, ośrodków pomocy społecznej, nauczycieli itp.	13	40,6%
2	Nadzór kuratorski	5	15,6%
3	Propagowanie zachowań pozytywnych w mediach	15	46,7%
4	Organizowanie czasu wolnego dla młodzieży	7	21,9%
5	Kontrola sprzedaży alkoholu nieletnim	17	53,1%
6	Ograniczenie obrazów przemocy w filmach, grach komputerowych, mediach	11	34,4%

Źródło: badania własne.

Respondenci uważają, że najbardziej efektywnym sposobem przeciwdziałania przestępczości nieletnich dziewcząt jest kontrola sprzedaży alkoholu (53,1%). Dalej, kolejno według zmniejszania się liczby wskazań wystąpiły:

- propagowanie zachowań pozytywnych w mediach,

- prewencyjne pogadanki przedstawicieli Policji, ośrodków pomocy społecznej, nauczycieli itp.,
- ograniczenie obrazów przemocy w filmach, grach komputerowych, mediach,
- organizowanie czasu wolnego młodzieży,
- nadzór kuratorski.

Organizowanie wolnego czasu młodzieży, który miał 21,9% wskazań, to sposób zależny w dużym stopniu od rodziców lub opiekunów młodych ludzi oraz szkoły. Jednak tylko co piąty respondent położył nacisk właśnie na taką możliwość przeciwdziałania przestępczości nieletnich dziewcząt, chociaż ponad 70% badanych była w wieku dającym możliwość posiadania rodziny.

Tabela 12. Ocena stosowanych kar wg ankietowanych

Lp.	Odpowiedzi	Liczba wskazań	Procent
1	Bardziej surowe	21	65,6%
2	Złagodzone	2	6,3%
3	Nie mam zdania	9	28,1%
	Razem	32	100,0%

Źródło: badania własne.

65,6% ankietowanych osób uważa, że kary dla nieletnich dziewcząt powinny być bardziej surowe. Tylko 6,3% jest przeciwnego zdania. Prawie 1/3 badanych nie ma w tej kwestii ustalonego poglądu.

Zakończenie

Przestępczość nieletnich dziewcząt jest jednym z istotnych problemów dzisiejszych czasów, tym większym, że następuje jej ilościowa i jakościowa intensyfikacja. Podjęte badania ankietowe z udziałem mieszkańców Białegostoku wpisują się w ogólne zainteresowanie tym problemem.

Osoby biorące udział w badaniu uważają, że zjawisko przestępczości nieletnich dziewcząt ma w ich mieście tendencję wzrostową, a czynnikami w największym stopniu wpływającymi na tę przestępczość są: alkoholizm w rodzinie, przemoc oraz brak zainteresowania dzieckiem ze strony rodziców lub opiekunów. Patogeny wpływ rówieśników występujący przede wszystkim w środowisku szkolnym – w opinii dorosłych Białostoczan – koncentruje się na wspólnym stosowaniu używek (głównie alkoholu i narkotyków). Za równie ważne determinanty uznano niepowodzenia szkolne i niezorganizowany czas wolny.

Ankietowani spotkali się z różnymi przejawami przestępczości nieletnich dziewcząt, ale najczęściej stykali się z zachowaniami prostytucyjnymi i słownym grożeniem innym osobom. Natomiast za najbardziej naganne społecznie i obyczajowo zostały uznane: oferowanie czynności seksualnych w zamian za korzyści materialne, handel narkotykami i dopalaczami oraz różne formy kradzieży. Wśród czynników personalno-instytucjonalnych, które mają kompetencje do zapobiegania przestępczości nieletnich dziewcząt, w opinii dorosłych mieszkańców Białegostoku, główną rolę powinni odgrywać rodzice oraz Policja. Władza ustawodawcza to podmiot, który za pomocą odpowiednio restrykcyjnych kar mogłaby zminimalizować skalę problemu, ponieważ system karanie nieletnich dziewcząt, według opinii ankietowanych, powinien zostać zaostrzony. Szkoła, jako bardzo ważny podmiot w profilaktyce przestępczości nieletnich dziewcząt, według badanych znalazła się dopiero na czwartym miejscu. Reasumując – badania pokazały, że postrzeganie przestępczości nieletnich dziewcząt przez mieszkańców Białegostoku jest zbieżne z obrazem tego zjawiska zawartym w literaturze przedmiotu.

Bibliografia

Opracowania:

1. Baładynowicz, A., *Seksualność, kontrola, styl życia a skłonność kobiet do popełniania przestępstw* [w:] *Zachowania dewiacyjne dziewcząt i kobiet*, I. Pospiszyl, R. Szczepanik (red.), Wydawnictwo WSH-E, Łódź 2007, s. 15-44. ISBN 9788374052405.

2. Biel K., *Przestępczość dziewcząt. Rodzaje i uwarunkowania*, Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna Ignatianum, Wydawnictwo WAM, Kraków 2008, s. 1. ISBN 978-83-7505-170-4, 978-83-89631-91-6.
3. Czabała J., Zasępa E. (red.), *Psychologia kliniczna okresu dzieciństwa i adolescencji*, Akademia Pedagogiki Specjalnej, Warszawa 2006. ISBN 83-89600-28-5.
4. Grzejszczak M., *Agresja – problem współczesnej młodzieży. Materiały szkoleniowe*, Bełchatów 2009.
5. Hołyst B., *Psychologia kryminalistyczna*, LexisNexis, Warszawa 2005. ISBN 9788376201399.
6. Roszkowska A., Kucharewicz J., *Zachowania agresywne dziewcząt i chłopców popełniających czyny karalne*, „Chowanna” 2007/1, s. 25-38. ISSN 0137-706X.
7. Szelhaus S., Baucz-Straszewicz Z., *Młodociani recydywiści: wyniki badań 100 młodocianych recydywistów*, „Archiwum Kryminologii” 1960/1, s. 165–213. ISSN 0066-6890.

Zasoby internetowe:

1. *Bija, dręczą, prowokują. Rośnie agresja wśród nastolatków*, [Dostęp: 06.02.2017] [Dokument elektroniczny], <<http://www.nto.pl/wiadomosci/opolskie/art/4581897,bija-drecza-prowokuja-rosnie-agresja-wsrod-nastolatek,id,t.html>>.
  2. Błaszczyk M., *Spoleczne uwarunkowania przestępczości nieletnich*, [Dostęp: 06.02.2017], <http://www.kurator.org.pl/pliki/opracowania/Spoleczne_uwarunkowania_przestepczosci_nieletnich.pdf>.
  3. *Przestępczość nieletnich*, [Dostęp: 12.01.2017], <<http://www.nauki-spoeczne.info/przestepczosc-nieletnich>>.
- Winczewska B., *Agresja wśród dziewczyn – raport*, [Dostęp: 06.02. 2017], <<https://www.portaloswiatowy.pl/organizacja-zajec-szkolnych/agresja-wsrod-dziewczyn-raport-9610.html>>.